

gazdag családoknál vállalt magánnevelői állást. 1866-ban Pestre költözött, ahol elvégezte az angolkisasszonyok pesti tanítóképző intézetét.

Magyarországon az első tanítóképzőket az 1850-es években az egyes apácarendek nyitották meg, azonban nem kellett hosszú ideig várni az első állami tanítóképző létesítésére sem. Az 1867-es kiegyezés lehetőséget teremtett a magyar társadalom polgári fejlődése számára, kedvező feltételeket biztosított az iskolaügy korszerűsítésére. Ebben az évben alakult meg a magyar kormány, melynek oktatási-nevelési ügyekért felelős minisztere Eötvös József lett, akinek feladata az iskolaügy modernizálása volt. Az ő javaslatára jóváhagyott 1868-as népoktatási törvény előírta minden 6 és 12 éves korú gyermek (fiú és lány) tankötelezettségét. A gyermekek részére sok új iskolára és pedagógusra volt szükség, ezért kellett nagy gondot fordítani a tanítóképzésre. Az első állami tanítóképző intézetek fiúk számára létesültek, de Eötvös lányok számára tanítóképző intézetek létesítéséről is rendelkezett. A miniszter Zirzen Jankát bízta meg az első állami tanítóképző megszervezésével és vezetésével (az intézet 1869-ben jött létre Budán). Az igazgató felkészülten, erős akarattal, nagy kötelességtudással, kreatív elképzelésekkel fogott munkához. Törekedett növendékeit felkészíteni tanítónői hivatásukra. Lelkükre kötötte a lelkiismeretes munkát, és azt, hogy úgy szeressék a gyermekeket, mintha sajátjaik lennének. Eötvös József halála (1871) után Trefort Ágoston 1873-ban szintén megbízta,

hogy a polgári iskolai tanítónők képzésére szervezzen iskolát. Ennek az intézménynek az élén is kitűnően teljesített, a legjobb szakemberekből állította össze tantestületét, gondosan irányította az oktató-nevelő munkát. Intézetéből jól képzett polgári iskolai tanítónők kerültek ki. 1875-ben külföldi tanulmányi úton vett részt Bécsben, Párizsban és más német városokban, ahol külföldi ipariskolákban szakmai ismereteket szerzett az iparoktatáshoz. Trefort azért küldte tanulmányútra, hogy ne csak tanítónőket, hanem házias munkáslányokat is oktassanak. Az iparoktatáshoz gépeket és felszereléseket is vásárolt, iskolájában a diákok hároméves tanulás után iparos-tanítói oklevelet szereztek.

A Zirzen-intézetben (későbbi Erzsébet Nőiskola) az 1890-es években a következő nőnevelő intézetek voltak: elemi iskolai tanítóképző, polgári iskolai tanítóképző, nevelőképző, felsőbb leányiskolai tanítóképző, négyosztályú gyakorló elemi iskola, négyosztályú polgári leányiskola, hatosztályú felsőbb leányiskola. Tanító-nőket képzett a női kézimunkák és a házipari munkák, a testnevelés tanítására, főzőiskolákat és nyelvmesternőket képző tanfolyamokat szervezett. Intézete a hazai nőnevelés, valamint a nők művelődési jogaiért harcoló erők egyik központja lett. Munkatársai 1879-ben indították meg a Nemzeti Nőnevelés c. folyóiratot (Pedagógiai lexikon, 1979).

Zirzen Janka hosszú, tevékeny és termékeny évtizedek után, 72 éves korában vonult nyugalomba. 1896-ig

a nevelőképzés és a leánynevelés új intézményeinek egész sorát hozta létre, melyek biztosították a művelt lányok, jól képzett elemi és polgári iskolai tanító-nők képzését. 1904. december 28-án Budapesten hunyt el, síremléke a Kerepesi temetőben található. Az évek során tapasztalt pedagógussá vált, nem ment férjhez, egész életét a gyermekeknek, a pedagógiának és a nevelésnek szentelte. 1877-ben Ferenc József meglátogatta intézetét, és a nőnevelés terén elért eredményeiért koronás arany érdemkereszttel tüntette ki. Ez volt a legmagasabb elismerés, amit akkoriban egy nő kaphatott. Szülőházán 1929-ben emléktáblát helyeztek el. Emlékét Budapesten és Jászberényben is utca őrzi. Róla nevezték el a Jászberényi Tanítóképző Főiskola Zirzen Janka Kollégiumát.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

Mészáros, I. – Németh, A. – Pukánszky, B.: *Bevezetés a pedagógia és az iskoláztatás történetébe*. Budapest: Osiris, 2002.

Nagy, S. (főszerk.): *Pedagógiai lexikon*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1979. IV. kötet.

Fehér, E.: *Egy nagy magyar nevelő a XIX. században: Zirzen Janka*. In: Dombi, A. – Oláh, J. (szerk.): *Pedagógiai célkitűzések a XIX. század magyar pedagógiájában*. APC-Studio. 2000, 17-23.

<http://www.mtva.hu/en/sajto-es-fotoarchivum/8044-zirzen-janka-pedagogus-a-magyar-nonevel-es-tanitokepzes-egyik-kezdemenyezoje-190-eve-szulett>

<http://cultura.hu/psziche/zirzen-janka-az-igazgato/>

Voigt Vilmos

A folklorisztika alapfogalmai

(Szócikkek)

Néhány szó a szerzőről: Voigt Vilmos (szül. 1940) folklorista, a budapesti ELTE Folklor Tanszékének munkatársa a magyar folklorisztika, illetve annak rokon tudományainak (szemiotika, esztétika, néprajz stb.) európai rangú kutatója. Számos külföldi és hazai publikáció, valamint szaklexikon szerzője, munkatársa.

A 2014-ben megjelent kötet bevezetője egyfajta útmutatóként szolgál a szóban forgó lexikonhoz, pontosabban annak

címszavaihoz. A szerző szerint a „jó” címszavak esetében a rendszerűség, utalások és szakszavak használata szorosan összefügg egymással. Nem elegendők csupán a jól hangzó terminológiai kifejezések, ugyanis minden adatnak pontosnak kell (vagy legalábbis kellene) lennie. Nem mellékes az egyes címszavakat összekötő gondolati kapocs sem. A szerző személyének, bár a címszavak összeválogatásánál némi szubjektivitás megengedett, mindenképp azonban azt kell szem

Számel Petra

Nyitrai KFE, Közép-európai Nyelvek és Kultúrák Intézete, doktorandusz; Bősön él; pszamelova@ukf.sk

előtt tartania, hogy a befogadó gyakran eltérő világnézettel és műveltséggel rendelkezik. Ugyanakkor a közvetítésre szánt információknak mindenki számára világosnak és hitelesnek kell lenniük. A többi már az olvasón múlik.

A folklór, ahogy az Voigt is írja, felfoghatatlan összehasonlító távlatok nélkül (hiszen egy erőteljesen interdiszciplináris tudományágról van szó). Fontos figyelembe venni a külföldi összefüggéseket, illetve a magyar nyelvű forrásokat, utalásokat egyaránt. Voigt Vilmos hazai és nemzetközi szakmai tapasztalatai visszaköszönek a lexikon hasábjain, és teljesítik a tudományosságunk ezt a kitételét.

A forrásanyagokat tekintve (Voigt „lexikonelemző” megjegyzései) olyan

publikációk és szakemberek neveivel sorakoznak fel, mint például a 1830-ban meginduló Conversationslexicon, Magyar Művelődéstörténeti Lexikon, Kátona Lajos, Solymossy Sándor, Honti János, Róheim Géza vagy Kerényi Károly. A kötet célja bevallottan praktikus – oktatási és képzési célhoz szánt segédeszköz. Lényegében egy adattár, melyben a címszavakon túl a szerző megosztja velünk szerkesztési tapasztalatait, beavat a formai megoldások szövevényes vilá-

gába, valamit ellátja az olvasót hasznos magyarázatokkal. Szerkezetét tekintve egy alaposan kidolgozott lexikonról beszélünk, ahol egységesítve találjuk a címszavakat (minden esetben feltüntetve, hogy eredetileg hol jelentek meg).

Egy lexikon szerkesztéséhez több kell, mint az adatok megbízható ismerete. Ezért javasoljuk az olvasónak az egyes címszavakkal való ismerkedésen túl a nagy áttekintéssel és érdekességekkel szolgáló szerzemény lapozgatását.

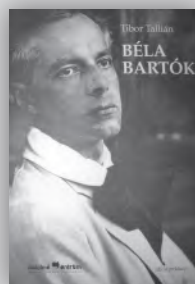
Tallián Tibor zenetudós, a könyv szerzője beszél munkájáról

Csehi Ágota
Nyitrai KFE, PK, Zenetudományi Tanszék,
egyetemi docens, acsehiova@ukf.sk

Új, értékes Bartók-kiadvány Szlovákiában

Tallián Tibor: *Béla Bartók,*
2012-ben Pozsonyban kiadott szlovák
nyelvű kiadványának borítója;

Bartók Béla (1881–1945), a 20. század egyik legjelentősebb és legeredettebb zenészegénysége volt; művészete, életműve világszerte nagy elismerésnek örvend, beleértve Szlovákiát is.

Köztudott, hogy Bartókot a mai Szlovákia területéhez számtalan szál fűzte, magánjellegű, zongoraművészi, népzene kutatói szempontból egyaránt. A pozsonyi Királyi Katolikus Gimnázium diákjaként érettségizett, majd zongoraművészként 19 alkalommal szerepelt az ország különböző pontjain Pozsonytól, Komáromon, Losoncon és Rimaszombaton keresztül Kassáig és Eperjesig. 1906-tól 1918-ig rendszeresen, módszeres alaposággal végezte népdalgyűjtő útjait, kezdve Gömör megyében és Szlovákia déli vidékein, folytatva Nyitra, Komárom, Hont megyében, majd 1915 után az ország közép-szlovákiai, észak-nyugati és észak-

keleti részeire, illetve a Garam folyó északi részére és Zólyom megye falvaira irányította a figyelmét. Népzene kutatói munkájának eredménye példaértékű mind a magyar, mind a szlovák népdalok terén, amely tudományos publikációiban, írásaiban, tanulmányaiban, valamint egyes kompozícióiban is nyomon követhető.

Bartók munkássága és művészete előtti tiszteletüknek adtak és adnak napjainkban is tanúbizonyságot azok a hazai személyek, intézmények, társaságok, akik hangversenyek, emléknapok, különböző zenei és kulturális rendezvények szervezésével járulnak hozzá Bartók művészetének propagálásához és zenei üzenetének népszerűsítéséhez. Ezt a szándékot tükrözik és jelképezik többek között a Pozsonyban, Komáromban, Ipolyságon elhelyezett Bartók-emléktáblák, valamint

a nagymegyeri Bartók-szobor is. Ez az őszinte igyekezet Szlovákiában töretlen, és folytatódik a 21. században is. Kézelfogható bizonyítéka az a két jelentős publikáció, amely mindegyik szlovákiai zenetudósok, zenepedagógusok, művészek összefogó munkájaként került a nyilvánosság elé.

Mindössze öt évvel ezelőtt, pontosan 2009. június 22-én került sor Pozsonyban, az Európai Unió – Európai Információs Centrum székházában *Bartók Béla Szlovák népdalok 3. kötetének* ünnepélyes bemutatójára, amely az ASCO art & science a Pro musica kiadásában látott napvilágot a Szlovák Kulturális Minisztérium támogatásával. Ez egy várva várt eseménynek tekinthető, hiszen e kötet több mint fél évszázaddal (54 évvel) a szerző halála után látott napvilágot.¹ Bartók háromkötetes nagyszabású szlovák népdalgyűjteménye így csak a 21. században nyerte el végleges „egységes egész” alakját, és ezzel „besorakozott” a közép-európai népzene tudomány és népzene kultúra egyedi értékei közé.

Hasonló ünnepi pillanatoknak lehetett részese a szlovákiai zeneszerető közönség idén is. 2014. szeptember 25-én Pozsonyban mutatták be ünnepélyes keretek között **Tallián Tibor: *Béla Bartók*** c. szlovák nyelvű könyvét, illetve annak felújított változatát Pintér Csilla Mária átdolgozásában, Rajter Erzsébet szakmai közreműködésével, szaktanácsadásával, Macsovszky Peter fordításában. A rendezvénynek méltó hangulatot kölcsönzött a Pálffy Palota nagyterme, továbbá a Zenei Centrum (Music Centre Slovakia) és a pozsonyi Comenius Egyetem Bölcsészettudományi Kara Zenetudományi Tanszéke színvonalas szervezése. A könyvbemutató jeles magyarországi és szlovákiai zenei személyiségek jelenlétében zajlott. Jelen volt mindenekelőtt a szerző, Tallián Tibor; Pintér Csilla Mária, aki a könyv eredeti magyar változatát dol-